

УДК 378.22.016:796(1-87)

Бондаренко І. Г., Сергієнко Ю. М., Бойченко О. В., Бондаренко О. В.

ПІДГОТОВКА БАКАЛАВРІВ В ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

У статті досліджено можливість використання досвіду норвезьких закладів у підготовці бакалаврів в галузі фізичної культури. Підготовка бакалаврів здійснюється протягом 3-х років, обсягом 180 кредитів ЄКТС. В семестрі, як правило, вивчається 3 дисципліни по 10 кредитів. Відсутні звичні для України дисципліни, такі як "Українська мова (за професійним спрямуванням)", "Історія та культура України", "Іноземна мова". Подібні дисципліни норвезькі студенти вивчають у старшій школі. Дипломна робота обов'язково має практичне значення та виконується під керівництвом як викладача закладу, так й керівника практики в школі.

Ключові слова: бакалавр, дисципліна, вища освіта, фізична культура, практика, університет, кредит ЄКТС.

Постановка проблеми. Інтеграційні процеси у сфері суспільного життя вимагають адекватних відповідей від вищої освіти, посилення організації підготовки сучасного фахівця, відповідного всім вимогам міжнародного співтовариства [6]. У Законі "Про вищу освіту" (2014 р.) зазначено, що перший (бакалаврський) рівень вищої освіти відповідає сьомому рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою теоретичних знань та практичних умінь і навичок, достатніх для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю [7]. Бакалавр – це освітній ступінь, що здобувається на першому рівні вищої освіти та присуджується закладом у результаті успішного виконання здобувачем освітньо-професійної програми, обсяг якої становить 180-240 кредитів ЄКТС [7].

В більшості фізкультурних закладів підготовка бакалаврів здійснюється в галузі знань: 01 "Освіта", за спеціальністю 017 "Фізична культура і спорт" та передбачається виконання 240 кредитів ЄКТС з терміном навчання – 3 роки та 10 місяців.

На наш погляд, з метою підвищення рівня підготовки бакалаврів в галузі фізичної культури і спорту, подальшого вдосконалення системи вищої освіти, досвід, який накопичено в системі фізкультурної освіти в Норвегії, в одній з найрозвинутіших країн Європи, спортсмени якої вибороли найбільшу кількість нагород в Зимовій Олімпіаді 2018, може бути використано в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У багатьох ЗВО України в навчальних планах підготовки бакалаврів дисципліни представлені обов'язковою частиною до 60 % загального обсягу навчального навантаження студента, що визначаються стандартами вищої освіти, вимогами МОН України у межах відповідного напрямку підготовки спеціальності і включаються до навчального плану підготовки фахівців у повному обсязі; вибірковою: за вибором закладу (15 %) та за вибором студента (25 %). Для кожної дисципліни у навчальних планах зазначено загальний обсяг часу для її вивчення у годинах і кредитах Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС), один кредит ЄКТС – 30 год. [8]. Основні розбіжності у навчальних планах ЗВО фізкультурного профілю полягають у кількості кредитів: коливання від 184 до 245; змістовим наповненням циклів дисциплін; змістом та тривалістю практики; кількістю кредитів, відведених на вивчення навчальної дисципліни "Теорія і методика фізичного виховання" [5].

Мета дослідження: узагальнення даних наукової літератури, сайтів університетів щодо сучасної підготовки бакалаврів у галузі фізичної культури в системі вищої освіти Норвегії.

Завданнями дослідження слугували: систематизація наукових даних щодо дисциплін, які викладаються на факультетах фізичної культури норвезьких закладах вищої освіти.

Методи дослідження: аналіз літературних джерел, офіційних сайтів університетів, нормативних документів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Норвегії в державних закладах освіти запроваджено безкоштовне навчання; усі студенти, які є громадянами Норвегії, сплачують за семестр лише внесок, який дорівнює 300-600 крон (1000-2000 грн.), що дозволяє друкувати роботи, користуватися бібліотекою та комп'ютерами. Тобто студенти, яким допомагають батьки чи родичи щодо житла та їжі, не позичають кошти. Але, найчастіше молодь отримує від держави фінансову підтримку від Норвезького фонду освітнього кредиту близько 8000 крон на місяць, щоб зменшити залежність від батьків та бути більш самостійними (кредит складає третину від середньої заробітної платні). Якщо студенти показують високий чи хоча б середній рівень знань, держава 40 % з наданого кредиту "дарує" студентіві. Приватні заклади зазвичай стягують плату за навчання, але кількість їх дуже обмежена [1].

У коледжі Крістіанії (м. Осло) на факультеті охорони здоров'я та медичних наук здійснюється підготовка бакалаврів з галузі фізичної активності та харчування. Вивчається структура та функції

здорової людини, вікова та спортивна фізіологія, що сприяє плануванню та спостереженням щодо фізичної активності людей, їх адаптації до різних етапів життя. Досліджується та пояснюється зв'язок між фізичною активністю та важливістю дієти для здоров'я. У навчанні з метою пошуку вирішення заданої проблеми використовується робота у групах. Практичне навчання здійснюється у спортивних залах і на відкритих майданчиках, обстежуються показники стану здоров'я, відбуваються тестування щодо створення "профілю здоров'я", створюються умови для мотиваційної комунікації щодо здорового способу життя, що призводить у подальшому до поліпшення здоров'я. Внутрішня практика проводиться у лабораторії університету, студентській клініці (Høgskolen Kristiania), в якій можна тестувати пацієнтів під керівництвом викладачів. Зовнішня практика проводиться на підприємстві або в оздоровчому центрі, що також сприяє формуванню досвіду для професійної діяльності. Отримана освіта дає можливість перспективи працевлаштування в галузі профілактичних і реабілітаційних закладів охорони здоров'я, фітнес-індустрії. Зазначено, що у дослідженнях, в яких беруть участь неповнолітні діти в рамках клінічних або практичних досліджень, студентам коледжу потрібно мати дозвіл до праці, який надає поліція, що передбачено чинним законодавством [2].

У Норвезькому Арктичному університеті (кампуси в м. Альті і м. Тромсе) трирічна навчальна програма підготовки бакалавра зі спорту забезпечує професійну компетенцію у розумінні культури тіла й руху. Альта – спортивне містечко у Фіннмарку, найбільш північній провінції Норвегії, в якій створені хороші умови для навчання з багатьох видів спорту. Перший рік навчання містить підготовку до іспиту на факультеті спорту а також введення в фізичне виховання, спортивну освіту, спортивну психологію, передбачені практичні заняття. Перший рік має аналогічну структуру в обох кампусах і припускає деяке використання онлайн-підтримки. На першому році навчання створюється так звана "професійна платформа", яка забезпечує основу для подальшого вибору профілю навчання. На другому курсі студенти вивчають різні спортивні і теоретичні дисципліни, на 3-му курсі – обирають вибіркові дисципліни (30 кредитів), вивчення яких дозволить бути професійно компетентними. Третій рік навчання закінчується індивідуальною письмовою бакалаврською роботою. Програма обмежена, навчається 24 студенти (табл. 1).

Таблиця 1

Розподіл годин за семестрами (м. Альта)

семестр	10 кредитів	10 кредитів	10 кредитів
1-ий (осінь) 2017	Іспит (спорт)	Теорія тренування та рухів з базовим навчанням	Плавання, ігри з м'ячем, зимові види спорту
2-ий (весна) 2018	Спортивна педагогіка і психологія спорту		
3-ий (осінь) 2018	Спорт, здоров'я та харчування	Гірський велосипед, каное, скелелазіння і орієнтація	тестування, методи аналізу та виміру
4-ий (весна) 2019	Іспит онлайн. Філософія.	Тренувальна підготовка, керівництво	Спорт і суспільство
5-ий (осінь) 2019	Диплом бакалавра. Методи дослідження, 20 кредитів	Спеціалізований проект, 10 кредитів	Вибіркова дисципліна, 10 кредитів
6-ий (весна) 2010		Вибіркова дисципліна, 10 кредитів	Вибіркова дисципліна, 10 кредитів

Для досягнення навчальних цілей студенти повинні вчитися не менше 40 годин на тиждень, включаючи лекції, семінари та самостійні заняття. Практичні предмети вимагають високого рівня фізичної підготовленості студентів, які отримують досвід у проведенні та керівництві спортивними змаганнями [3].

У м. Тромсе подібна структура навчання: у кожному році – 60 кредитів, по 30 – у кожному семестрі, тобто бакалаврська програма передбачає нарахування 180 кредитів (табл. 2).

Таблиця 2

Розподіл годин за семестрами (м. Тромсе)

семестр	10 кредитів	10 кредитів	10 кредитів
1-ий (осінь)	Іспит. Спорт	Теорія рухів та тренування (базове навчання)	
2-ий (весна)	Спортивна педагогіка та психологія	Види спорту	
3-ий (осінь)	Спорт, здоров'я, харчування	Види спорту	
4-ий (весна)	Іспит (онлайн). Філософія.	Вибіркова дисципліна	Вибіркова дисципліна
5-ий (осінь)	Диплом бакалавра. Методи дослідження, 20 кредитів	Тестування, методи аналізу та вимірювання	Вибіркова дисципліна
6-ий (весна)		Дисципліна за обраним профілем (Фізична активність та здоров'я)	Дисципліна за обраним профілем

Здобута освіта надає можливість для працевлаштування у спортивних організаціях як у державному, так і в приватному секторах [3].

В університеті Західної Норвегії (м. Берген) професійна освіта в галузі фізичного виховання і спорту передбачає вивчення дисциплін: анатомія, фізіологія, фізичні вправи, рух, спортивна психологія, педагогіка, види спорту і фізична активність. Зміст навчальної програми представлено такими темами, кожна з яких – 15 кредитів ЄКТС: спортивна освіта і психологія з предметною дидактикою; спортивні заходи, заходи на свіжому повітрі і танці; фізіологія, анатомія і навчання руху; заняття спортом; викладач і учень у навчальному співтоваристві; співпраця викладача, студента і школи у вирішенні конфліктів; навички та базове навчання пересування в різних середовищах; фізіологія, анатомія і навчання руху (професійні дослідження – 5 кредитів, основні теми – 10 кредитів); самостійна спортивна й оздоровча фізична активність для всіх: 30; спортивна освіта і психологія з предметної дидактикою: 15 кредитів. На написання бакалаврської роботи студентам надається 15 кредитів. Протягом п'ятого семестру студентам 3 курсу дозволяється навчатися за кордоном.

Ступінь бакалавра в галузі фізичної культури і спортивної освіти забезпечує компетентність викладача в галузі фізичного виховання в початковій і середній школі, дозволяє працювати тренером в фітнес-індустрії, в іншій роботі з фізичною активністю і здоров'ям. Завдяки співпраці студенти отримують досвід роботи з багатьма видами діяльності і розвивають свої творчі здібності. Застосовують форми навчання: лекції, проекти, групові роботи; практичні курси і вправи у приміщеннях університету та за його межами; групові роботи під керівництвом вчителів; семінари з презентацією студентських робіт. Погодинне планове навчання складається з 10-20 годин на тиждень і містить як теоретичний, так і практичний матеріал. Загальне навантаження на студента становить робочий тиждень в 37,5 годин.

Частина практичних заходів проходить як у Норвегії, так і в інших країнах, наприклад у таборі Ла-Санта (Іспанія).

Передбачено, що студенти можуть активно використовувати в системі навчання комп'ютерні технології, користуватися повідомленнями в системі "Itlearning" та електронною поштою коледжу.

Практику студенти проходять у початкових і середніх школах, різних установах, орієнтованих на професійну роботу, пов'язану з дітьми, підлітками або дорослими. Це вимагає співпраці між підприємствами, студентами і викладачами. Практична підготовка еквівалентна 70 робочим дням. Шкільна практика в перший рік, обсягом 15 днів, проходить у формі "точкової" практики: осінь – початкова школа, весна – середня школа. "Точкова" практика в школі складається з планування, проведення та оцінки навчання під керівництвом вчителя. На другому році навчання практика відбувається обсягом 30 днів, з яких 25 днів – в середній школі восени, студенти викладають заняття з фізичної культури. Навесні 5 днів пов'язані з відвідуванням школи, цілий тиждень присвячено темі фізичної активності, спорту дітей. На третьому році навчання здійснюється практика, яка пов'язана з діяльністю в галузі добровільного спорту та у спеціальних навчальних заходах. На практиці студенти отримують досвід роботи з різними видами волонтерської спортивної роботи в якості тренера, менеджера. Практика проходить у тренувальних таборах, спортивних школах, спортивних клубах. Студенти беруть участь у заходах в різних установах на півдні Норвегії: в реабілітаційних центрах, в школах для розумово відсталих, в школах для інвалідів.

Практика є обов'язковою частиною дослідження. Студенти будуть виконувати як мінімум дві проектно-орієнтовані роботи, пов'язані з практикою. Практика навчання оцінюється вчителем: "пройшов – не пройшов". Проходження практики є обов'язковою умовою для отримання диплома про освіту [4].

Бакалавр зі спорту передбачає діяльність професійного спортсмена, персонального тренера та вчителя з фізичної культури та спорту. Персональний тренер – приватний вчитель, який буде індивідуальну програму тренувань для кожного клієнта, допомагає людям досягти своїх цілей з удосконалення стану здоров'я. Персональний тренер проводить фітнес-тести для перевірки дихальної та серцево-судинної систем. Допомагає користуватися ергономічними велосипедами, біговими доріжками та іншими тренажерами, забезпечує навчання різними видами фітнесу. Тренер забезпечує співпрацю з лікарями, фізіотерапевтами, дієтологами та іншими фахівцями з охорони здоров'я. Вчитель фізичної культури та спорту здійснює розробку навчальних планів, які відповідають цілям національних навчальних програм.

Висновки. Слід зазначити, що підготовка бакалаврів в галузі фізичної культури у норвезьких закладах вищої освіти здійснюється протягом 3-х років, з обсягом в 60 кредитів на рік. Привертає увагу те, що в семестрі, як правило, вивчається 3 дисципліни по 10 кредитів. Відсутні звичні для України дисципліни, такі як "Українська мова (за професійним спрямуванням)", "Історія та культура України", "Іноземна мова": подібні дисципліни майбутні норвезькі студенти вивчають у старшій школі.

Велике значення надається практичним заняттям. Праця з дітьми вимагає довідки від поліції, що людина не притягувалась за здійснення злочинів.

Студенти можуть в системі навчання активно використовувати комп'ютерні технології в університеті, користуватися системою повідомлень та електронною поштою коледжу.

У деяких закладах бакалаврська робота пишеться групою студентів, у деяких – індивідуально. Варто наголосити, що дипломна робота обов'язково має практичне значення та виконується під керівництвом як викладача закладу, так й керівника практики в школі, в спортивному клубі чи спортивній організації.

Використані джерела

1. Норвезький фонд освітнього кредиту. Фінансування та плата за навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу станом на 4.03.2018 : https://utdanning.no/tema/hjelp_og_veiledning/study_norway
2. Коледж Крістіанія (м. Осло). Факультет охорони здоров'я та медичних наук [Електронний ресурс]. – Режим доступу станом на 4.03.2018 : <https://kristiania.no/studie/fysisk-aktivitet-og-ernaering>
3. Арктичний університет Норвегії. Відділення м. Тромсе. Відділення у м. Альта [Електронний ресурс]. – Режим доступу станом на 4.03.2018 : https://uit.no/utdanning/program/345120/idrett_-_bachelor; https://uit.no/utdanning/program/345134/idrett_-_bachelor
4. Університет прикладних наук Західної Норвегії (м. Берген). [Електронний ресурс]. – Режим доступу станом на 4.03.2018 : <https://www.hvl.no/studier/studieprogram/2017h/kroidr/studieplan/>.
5. Ярошик М. Зміст підготовки бакалаврів фізичного виховання у вищих навчальних закладах фізичного виховання і спорту України [Електронний ресурс] / М. Ярошик, П. Мартин // Український науковий журнал "Освіта регіону". – 2011. – № 3. – Режим доступу станом на 3.03.2018 : <http://social-science.com.ua/article/610>.
6. Моїсєєва Ф. А. Європейська інтеграція вищої освіти України в контексті Болонського процесу / Ф. А. Моїсєєва, В. А. Усачов // Наука. Релігія. Суспільство, 2014. – № 1. – С. 36–40.
7. Закон України "Про вищу освіту" від 01.07.2014 №1556-VII (із змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу станом на 4.03.2018 : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T141556.html
8. Каталог навчальних планів і програм підготовки бакалаврів: 2017-2018 н.р. [Електронний ресурс] / Кваша С. М., Зазимко О. В., Кліх Л. В., Тракай В. Г. [Під загальною редакцією доктора педагогічних наук, професора Ніколаєнка С.М.]. – 424 с. – Режим доступу станом на 4.03.2018 : http://nubip.edu.ua/sites/default/files/u34/katalog_bakalavr_2017_povniy_tekst_dlya_druku.pdf

Bondarenko I. G., Sergienko Yu. M., Boychenko O. V., Bondarenko O. V.

BACHELOR'S DEGREE IN PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS: FOREIGN EXPERIENCE

In the Law "On Higher Education" (2014) it is determined that the educational degree of a bachelor is awarded by the institution as a result of the applicant's fulfillment of an educational and professional program, the volume of which is 180-240 ECTS credits. In most physical education institutions, bachelors training is carried out on the specialty 017 "Physical Culture and Sport". It is planned to execute 240 ECTS credits with the term of study – 3 years and 10 months.

The experience accumulated in the system of physical education in Norway, in one of the most developed countries in Europe, whose athletes won the most awards in the Winter Olympics in 2018, can be used in Ukraine.

In Norway, free education is introduced in public education institutions, all students who are Norwegian citizens pay the semester fee of around 300-600 kroons.

Youth can receive state funding from the Norwegian Education Loan Fund.

Group work is often used during study process. Practical subjects require a high level of physical fitness for students who get experience in conducting and managing sporting events. Some practical events take place both in Norway and in other countries. Students have practice in primary and secondary schools and different institutions, focused on professional work. Practical training is equivalent to 70 working days. Practice is a compulsory part of the study. Students will complete at least two project-oriented works related to practice. The practice of teaching is assessed by the teacher: "passed – did not pass". Practicing is a prerequisite for obtaining a diploma in education. The preparation of bachelors in the field of physical education in higher education institutions of Norway is carried out during 3 years, with a volume of 60 credits per year. In the semester, as a rule, 3 disciplines are studied for 10 credits each.

There are no, usual for Ukraine, disciplines such as "Ukrainian language (for professional orientation)", "History and culture of Ukraine", "Foreign language". Future Norwegian students study similar subjects at an upper secondary school. Work with children requires a certificate from the police that a person was not involved in the commission of crimes.

Key words: *bachelor, discipline, higher education, physical culture, practice, university, ECTS credit.*

Стаття надійшла до редакції 09.03.2018 р.